

**S. Jakobielski, W. Godlewski, M.  
Steinborn, J. Dobrowolski, T.  
Rostworowski, K. Innemee, C.  
Tax, M. Mohammed**

---

**Stara Dongola (Sudan). Miasto  
średniowieczne VIII-XIV w.**

---

Informator Archeologiczny : badania 16, 337-339

---

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Podczas robót pomiarowych na południowo-wschodnim skraju cmentarzyska, w odległości około 140 m na południe od kopców nr 1, 2 i 3, zlokalizowano kopiec, na którego szczycie, w korytarzu wykopanym przez susły, natrafiono na ostrogę żelazną z zaczepami zagiętymi do środka, noszącą ślady patyny ogniowej. Ostroga, jak można wnosić ze zdjęcia rentgenowskiego, wykonanego w Centralnym Laboratorium IHKM PAN w Warszawie, odkuta została w całości z jednej sztabki. Wymiary i proporcja wiążą ją raczej z odmianą A /wg schematu proponowanego przez J. Żaka/, natomiast kształt bodźca i ornamentu nawiązują do odmiany B i D. Chronologię tego typu odnosić można do wczesnych faz początku średniowiecza.

Prowadzone były również poszukiwania terenowe w celu zlokalizowania śladów osady początków średniowiecza, na którą natrafiono przy cmentarzysku. We wsi Hubale, w odległości około 300-400 m na południowy wschód od stanowiska 1 w Mokrem zarejestrowano pozostałości osadnictwa początków i rozkwitu średniowiecza tzn. do XIII wieku w postaci skorup potłuczonych naczyń, pokruszonej polepy i śladów spalenizny.

Materiały złożono w Zakładzie Archeologii Polski UMCS w Lublinie.

Badania będą kontynuowane.

STARA DONGOLA /Sudan/

Miasto średniowieczne VIII-XIV w.

Polska Stacja Archeologii  
Śródziemnomorskiej UW  
w Kairze

Badania prowadził zespół pod kierownictwem dr. Stefana Jakobielskiego /Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej PAN/; dr Włodzimierz Godlewski /Muzeum Narodowe w Warszawie/; mgr Marek Stejnborn /Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej w Kairze/ oraz praktykanci: J. Dobrowolski i T. Rostworowski /studenci V roku architektury Politechniki Warszawskiej/ i K. Innemée i C. Tax /studenci archeologii Uniwersytetu w Leidzie - Holandia/. Ze strony Sudańskiej Służby Starożytności - inspektor Rida ed-Din M. Moham-med. Finansowała: Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej UW w Kairze. Piętnasty sezon badań.

Badania wykopaliskowe i dokumentacyjne obejmowały prace na czterech stanowiskach archeologicznych w obrębie starożytnego miasta Dongola:

1. Stanowisko Przedmieście: /rozpoczęte w 1976 r./. Kontynu-

wano badania wykopaliskowe kompleksu zabudowy mieszkalnej z VIII-X wieku. Odsłonięto dalszą część domu B wraz z fundamentem ulicy, stanowiącej wąski korytarz biegnący wzdłuż domów A i B po stronie południowej. Na wewnętrznym podwórku domu B stwierdzono ciekawe urządzenie kanalizacyjne, niespotykane dotychczas w tych typach budynków okresu chrześcijańskiego. Ceramiczne rury umieszczone skośnie w ścianach prowadzą do basenu umieszczonego na zewnątrz; baseny /osadniki/ wypełnione warstwą żwiru mieszanego z ułamkami ceramicznych naczyń i piaskiem. Rozpoczęto odsłanianie domu D, najpóźniejszego z badanego zespołu. Uzyskano dalsze potwierdzenie datowania poszczególnych budynków tego kompleksu, narastającego stopniowo i ulegającego licznym przebudowom w ciągu VIII-XIV wieku.

2. Kościół Północny - całkowita eksploracja tego stanowiska. Odsłonięto i przebadano niewielki kościół /11 x 11,5 m/ o planie centralnym, wzniesiony z cegły suszonej i położony na skraju miasta w pobliżu cmentarza. Budowla ta zachowała się w części środkowej do wysokości 3,80 m, ale z jej zewnętrznych ścian pozostały zaledwie ślady fundamentów. Czas budowy obiektu określono na XII/XIII wiek, tj. okres późnochrześcijański. Był to zapewne jeden z ostatnich budynków sakralnych w Dongoli. Na ścianach kościoła stwierdzono fragmenty malowideł ściennych; zachowała się także podłoga z płyt ceramicznych i część urządzeń wnętrza sanktuarium i zakrystii.
3. Tzw. Meczet w Dongoli: Kontynuowano prace dokumentacyjne tego unikatowego obiektu, który został zidentyfikowany jako królewska sala tronowa z IX wieku, zamieniona na meczet w 1317 r. W tej kampanii badania, którymi kierował dr Godlewski, miały na celu przygotowanie dokumentacji do odtworzenia pierwotnego wyglądu budowli oraz materiałów do wstępnego projektu rekonstrukcji budynku. Najważniejsze ustalenia dotyczyły przyziemia, gdzie stwierdzono lokalizację oryginalnych arkadowych wejść oraz zakończono badania układu przestrzennego wnętrza. Powiodło się ustalenie poszczególnych etapów przebudów układu komunikacyjnego pomiędzy salami.
4. Groby skalne: Odsłonięto drugi z dwu znajdujących się na tym stanowisku grobów złożony z szybu z ciągiem schodów i dwóch paralelnych komór z wykutymi w podłożu zagłębieniami na kształt sarkofagów antropoidalnych, zorientowanymi wzdłuż osi wschodnio-zachodniej, ze specjalnym zagłębieniem na głowę po stronie zachodniej. Dokładna analiza grobów /łącznie z poprzednio badanym w 1971 r./, pozwoliła na datowanie ich na VI/VII wiek, tj. okres wprowadzania chrześcijaństwa na teren królestwa Makurii. Jest to nieznanym dotychczas typ wczesnochrześcijańskich założeń grobowych, nawiązujących do starszej, lokalnej, napatańsko-meroickiej tradycji pogrzebowej. Należy je

określić jako pochówki wielmożów, bądź nawet - królów Ma-kurii. Odkrycie to stawia w innym świetle dotychczasowe ustalenia dotyczące tzw. kultury Tanquasi.

TOMASZOWICE, gm. Wielka Wieś  
woj. krakowskie  
Stanowisko 1 - "Ostra Górka"

Muzeum Archeologiczne  
w Krakowie

Badania prowadziły dr Ewa Rook i mgr Anna Ruszar /autorka sprawozdania/. Finansowało Muzeum Archeologiczne w Krakowie. Drugi sezon badań. Osada kultury lendzielskiej.

Badaniami objęto południową część stanowiska. Założono cztery wykopy w różnych punktach osady, o łącznej powierzchni 200 m<sup>2</sup>. W trzech wykopach zlokalizowanych w partii południowo-wschodniej badanego obszaru nie stwierdzono istnienia obiektów o charakterze archeologicznym. Natomiast w jednym z wymienionych wykopów, założonym w środkowej części stanowiska pod warstwą orną wystąpiła warstwa czarnoszarej, spękanej poligonalnie ziemi - przypuszczalnie pozostałość utworu wodnego, z bardzo dużą ilością zalegającego w nim materiału archeologicznego, pochodzącego zapewne z rozmytych obiektów.

W czwartym wykopie zlokalizowanym w zachodniej partii osady odsłonięto ślady 5 obiektów - jam, kształtu nieckowatego bądź trapezowatego, przy czym dwie z nich były częściowo zniszczone przez podobny utwór wodny, jak zalegający w części środkowej stanowiska.

Odsłonięte jamy miały, jak się wydaje, charakter gospodarczy. Wszystkie one zawierały na ogół niezbyt liczny materiał zabytkowy w postaci wyrobów krzemiennych, fragmentów naczyń glinianych, drobnych węgielków drzewnych i niewielkiej ilości polepy.

Cały materiał archeologiczny uzyskany w sezonie badawczym, pochodzący zarówno z warstwyornej, utworów wodnych, jak i obiektów, jest jednolity chronologicznie i wiąże się z kulturą lendzielską.

Materiał został złożony w Muzeum Archeologicznym w Krakowie.

Badania będą kontynuowane.

WOJSZE, gm. Czerwin  
woj. ostrołęckie  
Stanowisko 1

Uniwersytet Warszawski  
Instytut Archeologii

Badania prowadziły mgr mgr Dorota Górna i Joanna Kalaga. Finansował WKZ w Ostrołęce. Pierwszy sezon badań. Osada otwarta. Kultura łużycka i okres wczesnośredniowieczny.